

Ella
Mattsson

Heli
Nissinen

Kuvitus:
Mia-Carita Lahtinen

Elämäkatsomustiedon oppimateriaalipaketti 3. – 4. luokalle

OPETTAJALLE

Käsissäsi on oppimateriaali, joka on tarkoitettu ensisijaisesti 3. – 4. luokan oppilaille elämäkatsomustiedon tunneille. Se on osa Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden yksikköön tehtyä pro gradu -tutkielmaa. Oppimateriaalin teemana on ystävyys, ja se noudattaa valtakunnallisia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tavoitteita.

Ystävyden teeman kautta pyritään käsittelemään toisten tunteiden huomioimista sekä ihmisten kohtaamiseen liittyvien valintojen tekemistä. Tehtävien avulla oppilaat pääsevät pohtimaan omia arvojaan ja identiteettiään.

Oppimateriaali rakentuu kolmesta osasta, joita yhdistää tarina kolmesta ystävyksestä. Jokainen osio alkaa pienellä tarinalla, jonka lopussa nousee esiin jokin ongelma. Tehtävien avulla pyritään käsittelemään kyseistä aihetta oppilaan omista lähtökohdista käsin. Opettajan päätettäväksi jää, kuinka paljon tehtävien lomassa tapahtuu keskustelua ja yhteistä pohdintaa koko ryhmän kesken. Tarkoituksena kuitenkin on, että jokaisen osion päätteeksi ryhmän kanssa toteutetaan yhteenveto käsitellyistä aiheista. Osioissa 1 ja 2 yhteenveto olisi tarkoitus toteuttaa ennen viimeistä tehtävää. Tällöin oppilas saa itse muodostaa käsityksen aiheesta yhdessä käydyn keskustelun pohjalta. Osiossa 3 yhteenveto tapahtuu esitysten purkamisen yhteydessä.

Lisäksi osioiden 1 ja 2 lopussa on tähtitehtävät. Niiden on tarkoitus toimia eriyttävänä tehtävinä, joissa nopeimmat oppilaat pääsevät pohtimaan parin tai pienen ryhmän kanssa osion teemaa hieman syvemmin.

Mukavia hetkiä ystävyden parissa!

Tampereella toukokuussa 2018

Ella Mattsson
mattsson.ella@gmail.com

Heli Mäenpää
heli.j.nissinen@gmail.com

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä. Teosta saa vapaasti käyttää opetuksessa ja levittää, mutta ei kaupallisesti.

Sipi asuu Filiasiumilla. Filiasium sijaitsee galaksissa W368M. Sipi ei ole koskaan matkustanut pois planeetaltaan. Sipiin lempipuuhaa ovat kaikenlaiset ulkoleikit. Erityisesti hän nauttii avaruusnorsupallon pelaamisesta kavereiden kanssa. Sipi on hyväntuulinen ja reipas sekä innokas tutustumaan uusiin ystäviin. Hänellä on tapana miettiä, ennen kuin tekee mitään hätiköityä. Sipi pyrkii välttämään tilanteita, joissa hän tuntee olonsa epävarmaksi ja ulkopuoliseksi.

Papu on reipas seikkailija, joka saapuu Filiasium-planeetalle. Hän on vierailut jo useilla planeetoilla ja matkustanut läpi monen galaksin. Vierailuillaan Papu on huomannut, miten vaikeaa on joskus ymmärtää toisen planeetan asukkaita. He saattavat puhua hassusti tai käyttäytyä erilailla. Papu on kuitenkin selvinnyt tilanteista olemalla avoin ja kiinnostunut kaikesta uudesta. Hän onkin jo paljon viisaampi kuin lähtiessään ensimmäiselle matkalleen. Mitäköhän seuraava matka tuo tullessaan?

Rymy on Sipiin ystävä. He asuvat samalla planeetalla ja viettävät paljon aikaa yhdessä. Rymyn tunnistaa jo kaukaa hänen kuuluvasta naurustaan. Hän on luonteeltaan rohkea. Jos jotain tapahtuu, Rymyn löytää sieltä varmasti. Rymy on ystävänsä luotettava, mutta vauhdikkaan luonteensa takia häneen voi olla vaikea tutustua. Toistaiseksi Rymy on päätenyt seikkailuihin vain Filiasiumilla. Hän kuitenkin haaveilee naapurigalakseihin matkustamisesta ystäviensä kanssa. Koskaan ei voi tietää, mitä kaikkea jännittävää muilta planeetoilta voi löytyä!

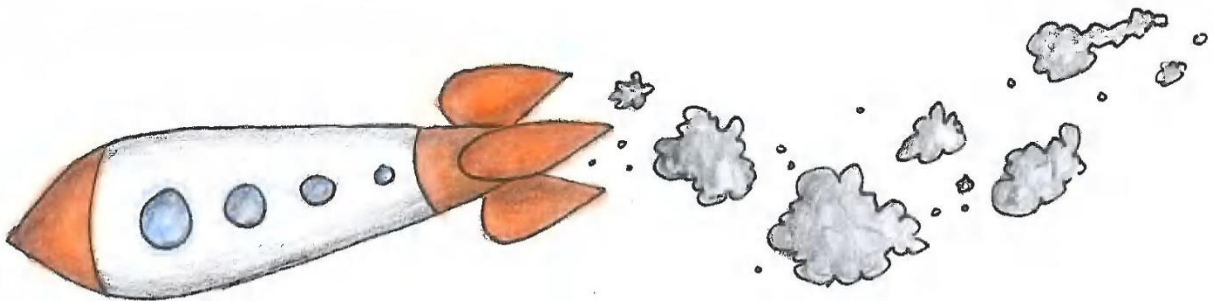
1 Mitä ystävä tarkoittaa?

Galaksi W368M on tavallista hiljaisempi. Vain 16 alusta odottaa laskulupaa Filiasiumille. Pienin näistä aluksista on Papun. Papulla on tuttu tunne vatsanpohjassa. Aivan kuin siellä olisi perhosia räpyttelemässä. Papu on innoissaan, kun hän pääsee jälleen vierailemaan uudella planeetalla. Häntä myös jännittää, sillä hän ei tiedä, millaisia planeetan asukkaat ovat ja miten he käyttäytyvät.

- Laskeutumisluva myönnetty. Tervetuloa Filiasiumille! Papulle ilmoitetaan.

- Huh! Ihanaa saada pitkän matkan jälkeen maata jalkojen alle! Papu riemuitsee.

Iloisin mielin hän ohjaa aluksensa kentälle.

Planeetta näyttää Papusta kauniilta ja mielenkiintoiselta. Filiasium oikeastaan muistuttaa häntä hänen omasta kotiplaneetastaan, mutta siellä on paljon rauhallisempaa. Filiasiumilla tuntuu olevan paljon enemmän elämää ja ääniä. Tämä vaikuttaa paikalta, jossa voi nähdä ja kokea paljon uutta.

Papu lähestyy puistoa, josta kuuluu iloisia ääniä. Tullessaan lähemmäs, hän tunnistaa äänet nauruksi. Tuo nauru saa Papunkin hymyilemään, ja hän päättää ottaa selvää naurun lähteestä.

Sipi ja Rymy ovat juuri lopettamassa avaruusnorsupallon pelaamista kavereidensa kanssa, kun he huomaavat vähän matkan päässä yksinäisen hahmon.

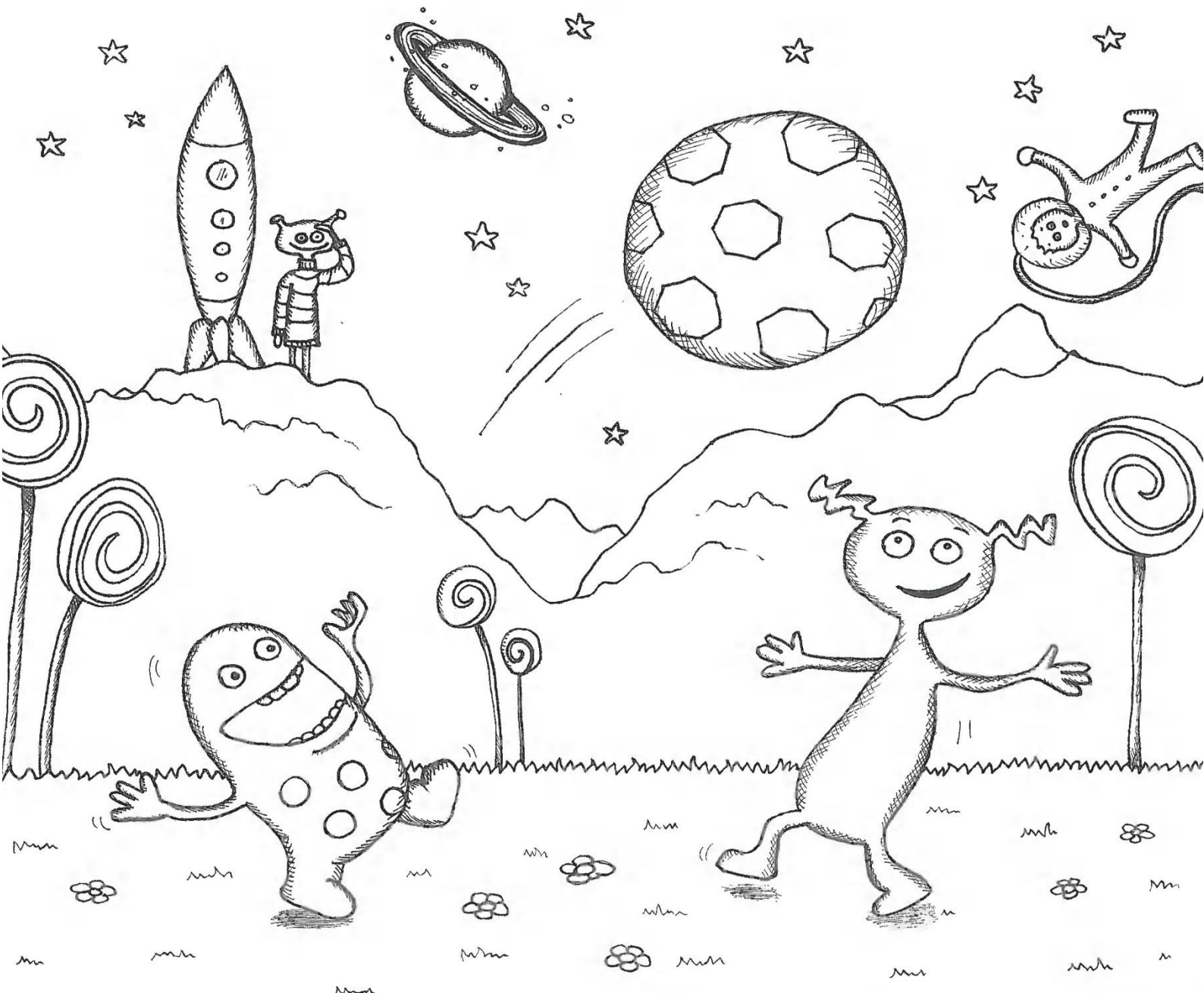
- Kukakohan tuo on? Sipi kysyy Rymyltä.

- En tiedä, mutta otetaan selvää! Rymy huikkaa samalla, kun hän jo juoksee kohti uutta tuttavuutta.

Sipiä hieman arveluttaa. Häntä harmittaa, kun Rymy ei taaskaan miettinyt kahta kertaa ennen kuin toimi. Pienen pohdinnan jälkeen Sipi kuitenkin päättää seurata ystäväänsä.

- Hei Sipi! Tässä on Papu. Papu tulee jostain ihan toisesta galaksista! Ajatella! Rymy esittelee innoissaan.

- Moi Papu! Minun nimeni on Sipi. Kauanko aiot olla Filiasiumilla? Sipi kysyy.
- En tiedä. Riippuu siitä, kuinka paljon täällä riittää nähtävää ja opittavaa, Papu vastaa.
- Okei! Me voisimme Rymyn kanssa olla sinun ystäviä ja esitellä planeettaa sinulle. Miltä kuulostaa?
- Filiasiumin esittely kuulostaa hyvältä, mutta te voisitte olla minun *mitä*? Papu hämmästelee.
- No ystäviä! Etkö tiedä, mikä on ystävä? Hei Sipi! Hän ei tiedä, mikä on ystävä! Rymy ihmettelee.
- Ei haittaa! Me voimme selittää, Sipi hymyilee ja tarttuu Papua kädestä.

Tehtävät

1. Kuka on sinun ystäväsi?

2. Mitä sinä yleensä teet ystäväsi kanssa?

3. Miten teistä tuli ystävät?

4. a) Mitkä seuraavista ominaisuuksista sopivat mielestäsi hyvälle ystävälle? Ympyröi.

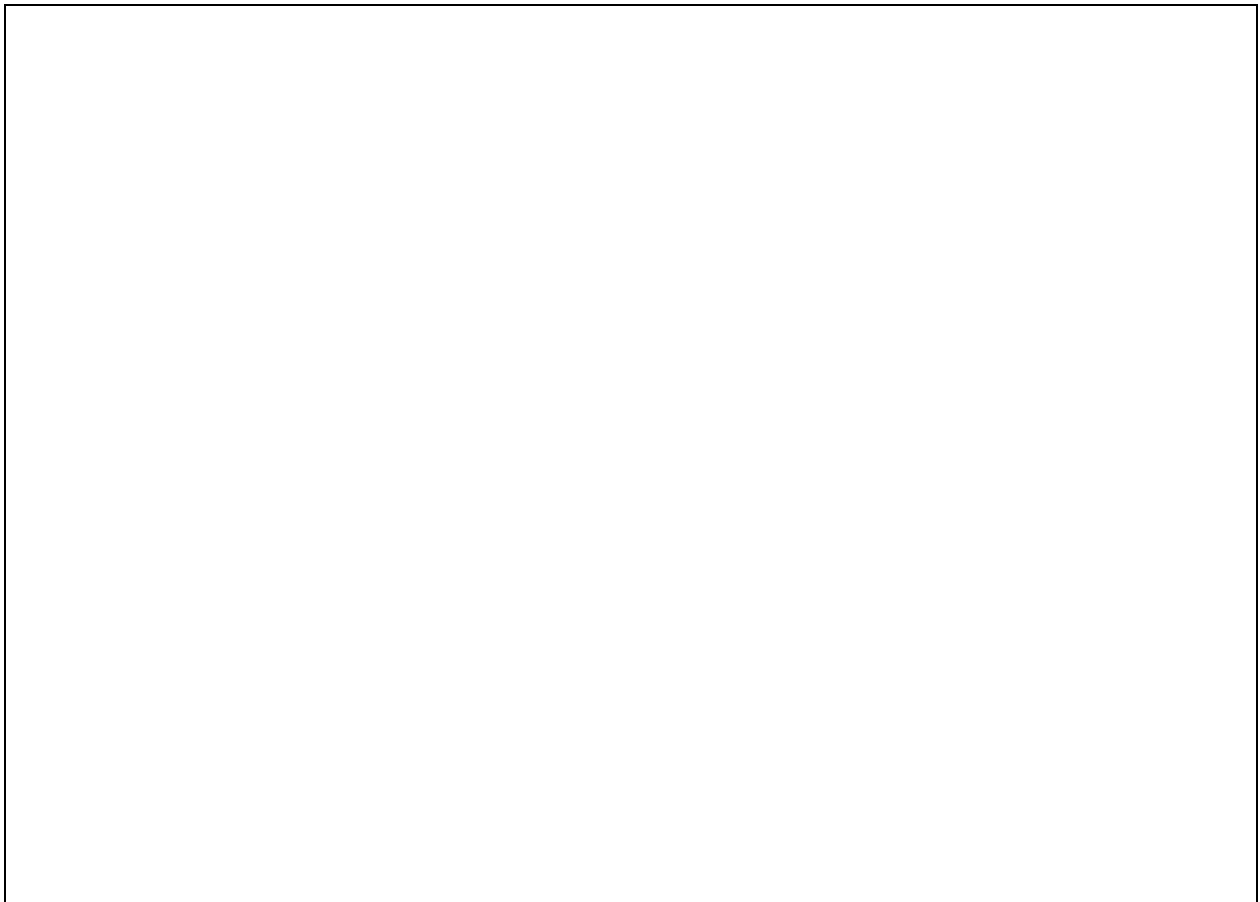
b) Mitkä ovat sellaisia ominaisuuksia, jotka mielestäsi eivät vaikuta ystävyteen? Alleviivaa.

luotettava	rikas	puheliias	
	nimittelijä	epärehellinen	
hauska	urheilullinen	kiusaaja	
	itsekäs	rehellinen	köyhä
ujo	hyvä kuuntelija	avulias	

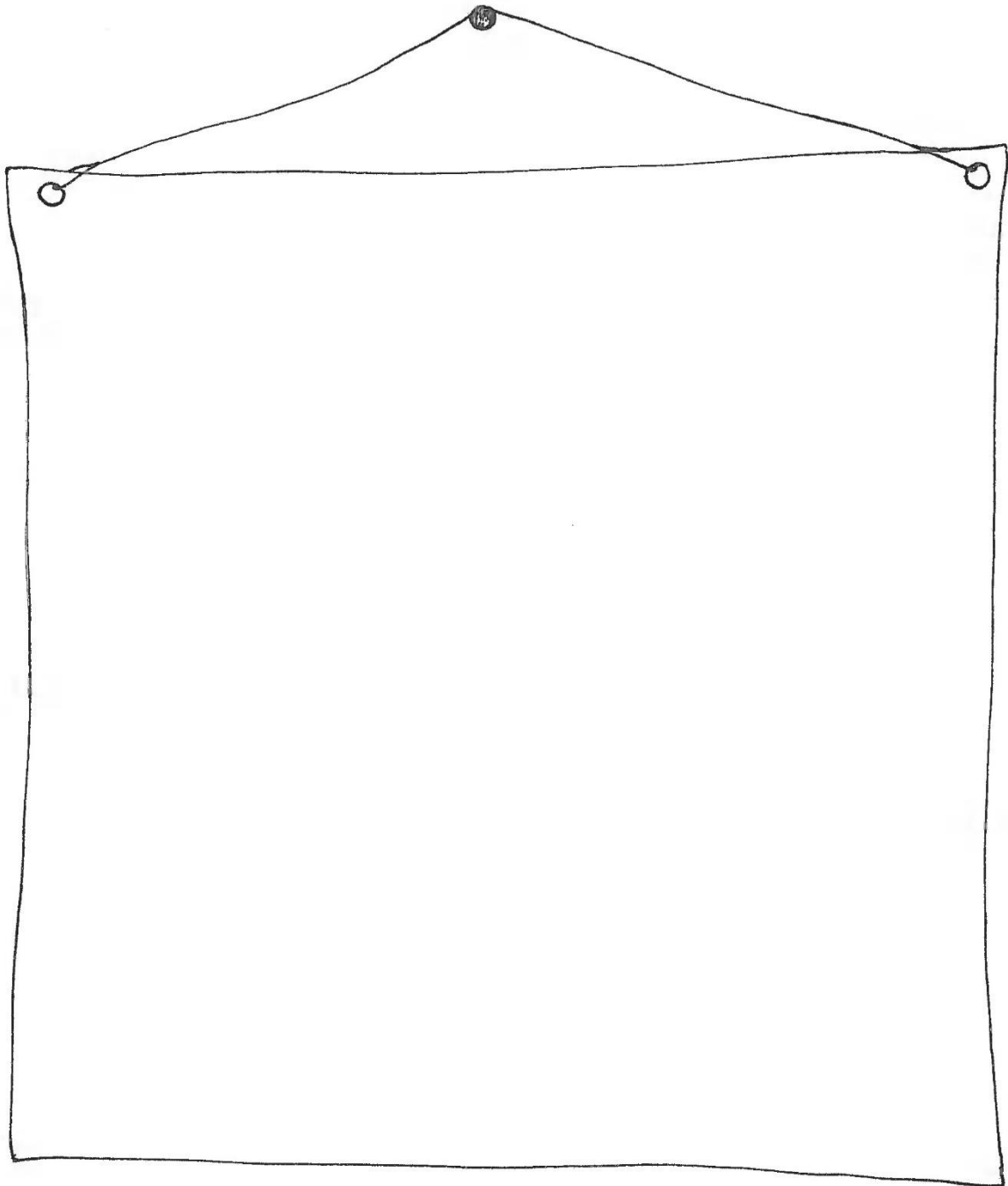
c) Mitä asioita sinä arvostat ystävässä? Mainitse kolme.

5. Kerro kolme asiaa, jotka tekevät sinusta hyvän ystävän.

6. Piirrä kuva tilanteesta, jossa olet ollut hyvä ystävä.

7. Sipi ja Rymy selittävät Papulle, mitä ystävä tarkoittaa. Auta heitä kirjoittamalla muistilapulle, mitä ystävä sinun mielestäsi tarkoittaa.

Tähtitehtävä

Palatkaa tehtävään 4 ja vertailkaa vastauksianne. Perustelkaa valintanne muille. Miettikää lopuksi, mitä muita ominaisuuksia hyvällä ystävällä voisi olla.

2 Ystävällisyys – mitä se on?

Papu on viettänyt Filiasiumilla jo viisi päivää ja on tutustunut planeettaan Sipin ja Rymyn kanssa. Tänään hän matkustaa ensimmäistä kertaa paikallisella bussilla. Papu oli hyvissä ajoin pysäkillä odottamassa. Juuri kun bussi kurvaa kulman takaa, juoksee Rymy hengästyneenä pysäkille.

- Huh! Ehdinpäs, vaikka meinasi tulla kiire, Rymy puuskuttaa.

- No minä jo mietin, että tuletko ollenkaan, Papu naurahtaa.

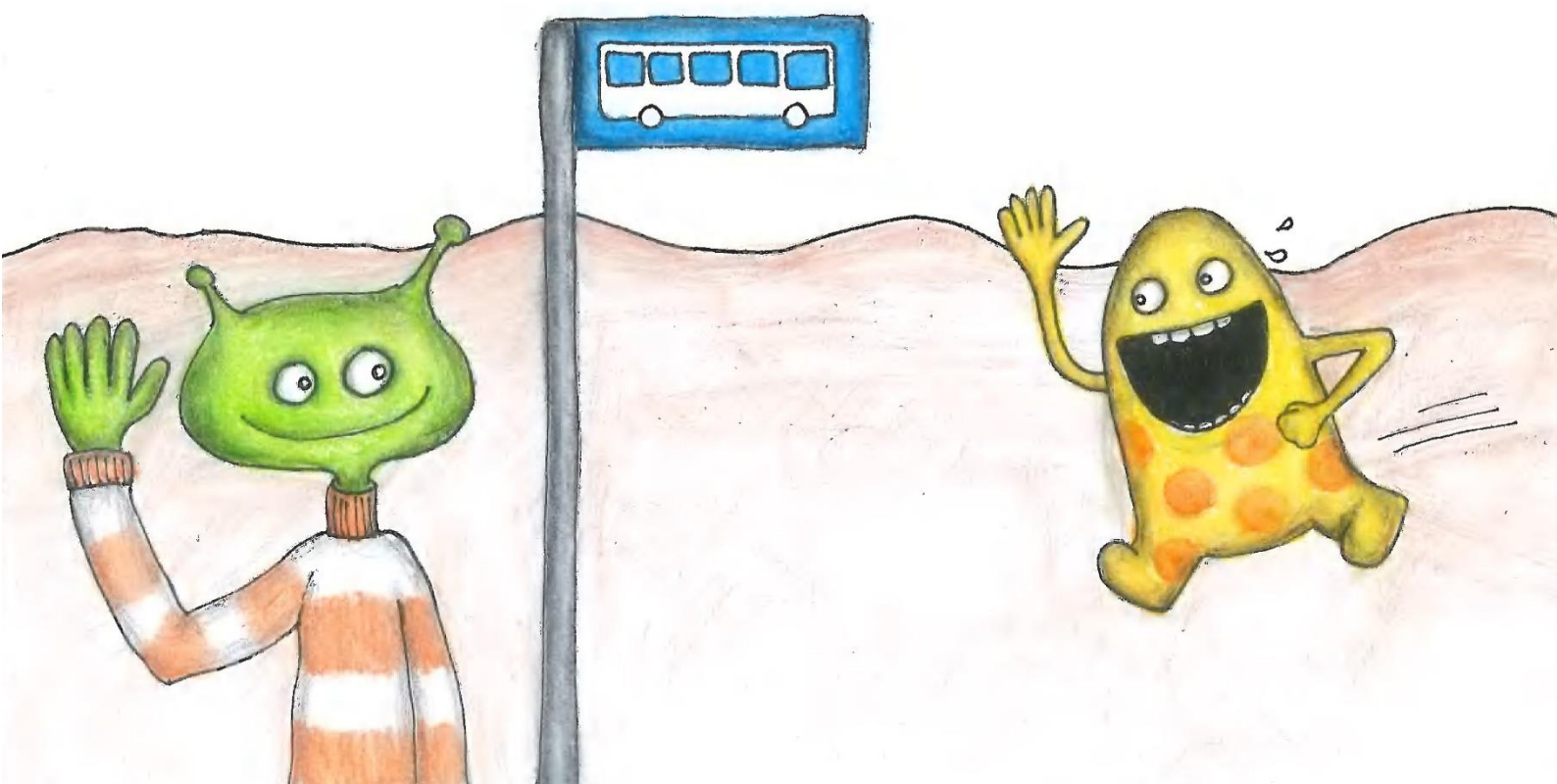
Ystävykset nousevat bussin kyytiin ja maksavat matkansa. Bussikuski tervehtii heitä iloisesti. Rymy vastaa tervehdykseen, mutta Papu hämmentyy. Papu ja Rymy menevät istumaan Sipin viereen, joka oli tullut kyytiin edelliseltä pysäkiltä.

- Miksi kuski tervehti minua? Enhän minä häntä tunne, Papu ihmettelee.

- Sehän on vain ystävällistä! Minusta on mukavaa nähdä vastassa hymyilevät kasvot, kun nousen kyytiin, Sipi selittää.

- On tärkeää olla ystävällinen kaikille. Siitä tulee hyvä mieli muille ja itsellekin, Rymy jatkaa.

- Ahaa... No... Mitä kaikkea pitää tehdä, että on ystävällinen? Ja milloin pitää olla ystävällinen? Lukeeko se jossain?

Tehtävät

1. Juttele pariisi kanssa. Listatkaa ylös asioita, joita teille tulee mieleen sanasta *ystävällisyys*.

2. Ystävällisyysbingo.

- a) Valitse alle listatuista tilanteista 9 sellaista, jotka ovat omasta mielestäsi tärkeitä ystävällisyyden osoituksia.

Pidän toiselle ovea auki.	Tervehdin bussikuskia.	Nostan kaveriltani pudonneen hanskan ja annan sen hänelle.
Kaverillani on syntymäpäivä. Onnittelen häntä.	Kaverillani on uudet hienot lenkkarit. Kehun niitä.	Kaverini ei osaa läksyjä. Annan hänen kopioida omani.
Kaverini ei osaa läksyjä. Autan häntä.	Huomaan, että keittiön roskakori on täynnä. Vien sen ulos.	Huomaan, että äiti on väsynyt. Katan pöydän hänen puolestaan.
Kaveri leikkii yksin välitunnilla. Pyydän häntä mukaan leikkiin.	Vieruskaveri ei kuunnellut opettajan ohjeita. Kerron ne hänelle.	Törmään vahingossa ohikulkijaan. Pyydän anteeksi.

- b) Pelatkaa bingoa! Asettele valitsemasi 9 tilannetta ruudukkoon.
Opettaja luettelee tilanteita satunnaisessa järjestyksessä. Kun valitsemasi tilanne sanotaan, merkitse se rastilla.
Kun saat kolme rastia riviin, huuda BINGO!

3. Ympyröi itsellesi luontevin tapa toimia seuraavissa tilanteissa.

- A) Sinulta kysytään tietä lähimpään pankkiin. Et tiedä, missä pankki on.
- Kohautan olkapäitä ja jatkan matkaa.
 - Vastaan: "Valitettavasti en tiedä" ja jatkan matkaa.
 - Vastaan: "Valitettavasti en tiedä", mutta jään selvittämään, missä se voisi olla.
- B) Kaupan kassajonossa edessä olevan asiakkaan rahapussi putoaa ja kolikot leviävät lattialle.
- Autan keräämään kolikot.
 - Olen kuin en huomaisikaan.
 - Odotan hetken ja katson, auttaako kukaan muu. Jos ei, autan kolikoiden keräämisessä.
- C) Huomaat kirjastossa lattialle pudonneen kirjan, joka on rikki.
- Nostan kirjan takaisin hyllyyn.
 - Vien kirjan info-tiskille, jotta se voidaan korjata.
 - Jätän kirjan lattialle.

4. Keskustele kaverin kanssa, miten ystävä toimisi alla olevissa tilanteissa.

Miettikää, mikä Reaktio-sarakkeen ratkaisuihin sopii parhaiten kuhunkin tilanteeseen. Yhdistä viivalla. Huomaathan, että yhteen tilanteeseen voi sopia useampi reaktio.

Tilanne

Reaktio

Ystävä kompastuu kengännauhoihinsa, mutta ei satuta itseään. •

- Olet pahoillasi ystäväsi puolesta.

Ystävä koulureppu hajoaa koulumatkalla. •

- Olet iloinen ystäväsi puolesta.

Ystävä kertoo, että on nähnyt uuden elokuvan, jonka sinäkin haluaisit nähdä. •

- Sinua naurattaa.

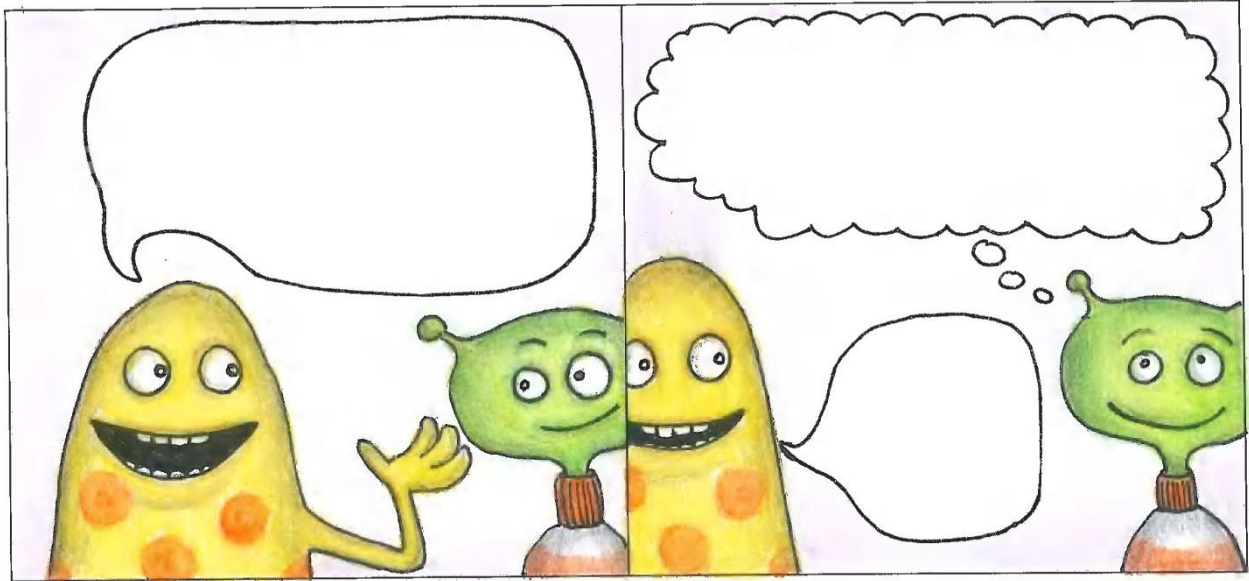
Pyydät ystävää leikkimään, mutta hän ei pääse, koska on lomamatkalla. •

- Olet pettynyt.
- Päädyt leikkimään toisen ystäväsi kanssa.

Ystäväsi piti olla pelissä joukkueen kapteeni, mutta loukkasi nilkkansa, eikä pääse peliin. Sinut nimetään joukkueen kapteeniksi. •

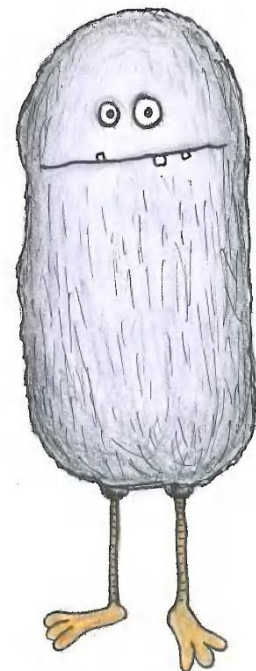
- Olet iloinen.
- Autat ystäväsi.

5. Rymy kertoo Papulle ystävällisyydestä.
Kirjoita, mitä Rymy kertoo ja mitä Papu siitä ajattelee.

Tähtitehtävä

Palatkaa tehtävään 3 ja vertailkaa vastauksianne. Pohtikaa, mikä vaihtoehdoista olisi jokaisessa tilanteessa reiluin tapa toimia.
Keksittekö vielä muita tapoja toimia, joilla osoittaisitte reilua käytöstä tilanteissa?

3 Valintoja ystävän arjessa

Papulla on takana kaksi hauskaa viikkoa Filiasiumilla. Tuona aikana hän on nähnyt ja oppinut paljon uutta. Tänään hänellä ei ole suurempia suunnitelmia. Papu onkin lähtenyt ulos nauttimaan kauniista ilmasta. Kävellessään puistossa hän törmää yllättäen Sipiin.

- Moi Papu! Olipa hyvä, että tapasin sinut. Suunnittelin meneväni tänään elokuviin ja jäätelölle. Haluatko tulla mukaan? Sipi kysyy.

- Kiitos kutsusta, se kuulostaa mukavalta! Papu innostuu.

- Hienoa! Nähdään elokuvateatterin edessä, Sipi sanoo.

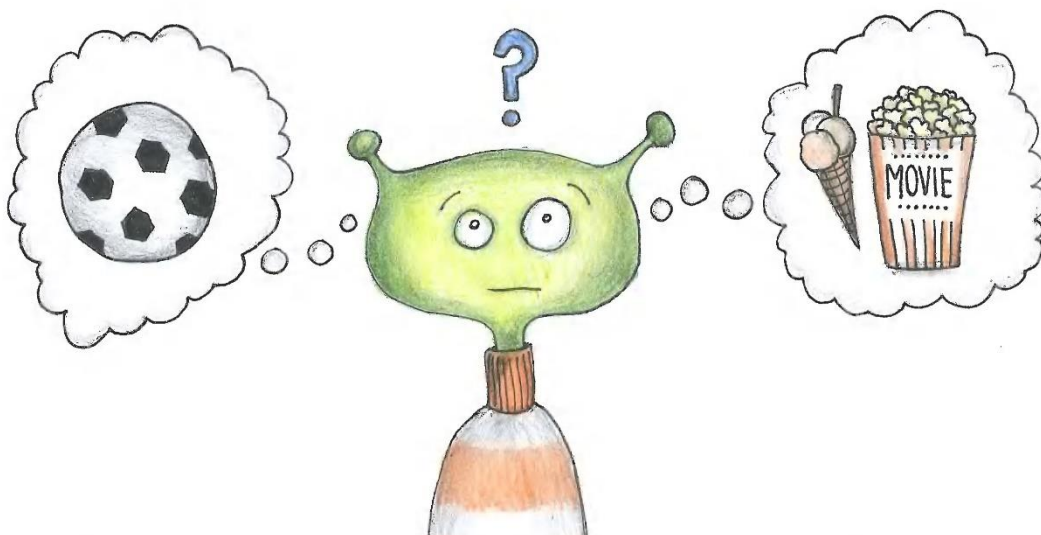

Myöhemmin samana päivänä Papu törmää Rymyyn, joka on matkalla puistoon pelaamaan.

- Hei Papu! Haluatko lähteä pelaamaan kanssani avaruusnorsupalloa? Rymy kysyy.

- Voi ei. Haluaisin kyllä, mutta en tiedä, voinko tulla, vastaa Papu.

Nyt Papulla on ongelma. Hän on Filiasiumille tulostaan asti halunnut pelata tätä hauskalta kuulostavaa peliä, mutta hän on jo luvannut Sipille lähtevänsä elokuviin ja jäätelölle. Papu ei tiedä, mitä hänen pitäisi tehdä.

Tehtävät

1. Lue väittämät.

a) Piirrä 😊, 😐 tai 😞 riippuen siitä, onko tilanne mielestäsi hyvää ystävyyttä.

A	Papu pyytää Sipiä leikkimään. Sipi sanoo, että hänen pitää olla kotona tämä päivä. Myöhemmin Papu näkee Sipin ulkona pelaamassa palloa.	
B	Rymy pyytää Papua pyöräilemään. Papu vastaa, että tulee, jos saa ajaa Rymyn uudella pyörällä.	
C	Sipi on Rymyn luona kylässä. Sipin pitää lähteä kotiin, mutta ulkona sataa kaatamalla. Rymy tarjoutuu lainaamaan Sipille kumisaappaita ja sateenvarjoa.	
D	Huomenna on tärkeä avaruusnorsupalloturnaus. Sipin pitää lähteä kotiin syömään. Papu ja Rymy sanovat: "Jos lähdet nyt, et pääse meidän joukkueeseen pelaamaan huomenna.	

b) Verratkaa parin kanssa piirtämiänne hymynaamoja.

Päädysittekö samanlaisiin hymynaamoihin? _____

c) Keskustelkaa mahdollisista eroista ja perustelkaa, miksi valitsitte juuri ne hymynaamat.

2. Pelaa parisi tai pienen ryhmän kanssa.

Alla on erilaisia jokapäiväisiä tilanteita. Edetkää tilanne kerrallaan ja arpokaa noppaa heittämällä niille ratkaisut. Nopan silmäluku määrää, mikä ratkaisu tilanteelle valikoituu. Ratkaisu saattaa sopia tilanteeseen tai olla aivan hullunkurinen!

Miettikää, kummasta on kyse ja onko ratkaisu mielestänne oikein (O) vai väärin (V).

Tilanne	Ratkaisun numero	O / V
Sinä löydät koulun pihalta lompakon, jossa on sisällä 50€.		
Olet ostanut ison pussin lempikarkejesi. Ystäväsi tulee kylään.		
Isä haluaisi katsoa uutiset televisiosta, mutta sinä haluaisit katsoa lempiohjelmaasi samaan aikaan.		
Äiti pyytää sinua hakemaan maitoa lähikaupasta.		
Pikkusiskosi haluaa mukaan leikkiisi.		
Huomaat kadun toisella puolella entisen naapurisi.		

Ratkaisut

- 1 Kerron siitä opettajalle.
- 2 Vilkutan hänelle iloisesti.
- 3 Sanon, että "joku toinen kerta".
- 4 Tarjoan ystävälleni.
- 5 Otan rahat ja juoksen kauppaan.
- 6 En innostu ajatuksesta, mutta suostun.

